

Türkiye'nin Kuzey Suriye'de Oluşturduğu **GÜVENLİ BÖLGELER VE DÜZENSİZ GÖÇ İLE MÜCADELE**

Dr. Ömer YILMAZ
Kilis Vali Yardımcısı

GİRİŞ

21. yüzyıl dünya siyasetinin en önemli gündem maddelerinden bir tanesi hiç şüphesiz düzensiz göç hareketleridir. Savaşlardan, istikrarsızlıktan ve ekonomik geri kalmışlıklardan kaçan insanlar daha güvenli ve müreffeh bir gelecek arayışıyla çok büyük riskleri göze almakta, yaşadıkları toprakları terk etmekte, başka ülkelere göç etmektedirler. İfade edilen bu durumun en çarpıcı ve trajik örnekleri son yıl-

larda Türkiye'nin yakın coğrafyasında yoğun şekilde cereyan etmektedir. Savaş ya da iç karışıklıklar nedeniyle ekonomik-siyasi istikrarsızlık ve güvenlik sorunları yaşayan Suriye, Irak, Afganistan gibi ülkelere insanlar bilhassa Batı'daki daha güvenli ve müreffeh ülkelere doğru göç hareketi oluşturmaktadırlar. Ortadoğu kaynaklı bu göç hareketlerine en fazla hedef olan ülkelerin başında ise hiç şüphesiz Türkiye gelmektedir. Türkiye, Doğu ile Batı arasın-

<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiyeye-goc-edenlerin-sayisi-artti/1246687>

daki kadim göç güzergahı üzerinde bulunmasının yanı sıra istikrarlı-güçlü devlet yapısı ve tarihi-kültürel bağları dolayısıyla mülteciler için sığınacak ülkeler arasında ilk akla gelen seçeneklerden biri olmaktadır.

2011 yılı yazında başlayan iç karışıklıkların ardından Suriye ülke dışına yönelik en fazla göçmen üreten ülkeler arasında ilk sıralarda yerini almıştır. Ülkedeki iç karışıklıklar ilerleyen yıllarda artarak devam etmiş rejim ile muhalifler arasında şiddetlenen çatışmalara ilaveten ülke terörist örgütlerin ciddi güç ve hareket alanı elde ettiği bir sahaya dönüşmüştür. Artan çatışmalar nedeniyle Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (OHCHR) rakamlarına göre savaşın başından beri 350.000'den fazla insan hayatını kaybetmiş,¹ istikrarsızlık, otorite boşluğu, kötüleşen ekonomik şartlar ise hem ülke içinde insanları yer değiştirmeye zorlamış hem de ülke dışına muazzam bir göçmen akınına neden olmuştur. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) verilerine göre Suriye'de iç karışıklıkların başladığı 2011 ya-

zından günümüze kadar 6.6 milyon Suriyeli ülkesini terk edip başka ülkelerde mülteci durumuna düşmüş, 6.7 milyon Suriyeli ise ülke içinde yer değiştirmek durumunda kalmıştır. Bu rakamlara ilaveten 13.4 milyon Suriyeli ise insani yardım ve koruma yardımına muhtaç hale gelmiştir.² Suriye'de yaşanan bu insani felaket ise bu ülkenin neden hala günümüzde bile dünyada en fazla göçmen üreten bölgelerden biri olduğunu açıkça göstermektedir.

Şüphesiz Suriye'de yaşanan bu trajik durumdan ve göç hareketlerinden en fazla etkilenen ülke Suriye ile en uzun kara sınırına sahip komşusu olan Türkiye olmuştur. Ankara savaşın ilk dönemlerinden itibaren Suriye'de savaş ve terörden kaçan insanlara yönelik olarak açık kapı politikası izlemiş,³ aynı zamanda da başta ABD olmak üzere ABD liderliğinde Suriye iç savaşına müdahale amacıyla oluşturulan uluslararası

Suriye'de yaşanan bu trajik durumdan ve göç hareketlerinden en fazla etkilenen ülke Suriye ile en uzun kara sınırına sahip komşusu olan Türkiye olmuştur.

Koalisyonu Suriye'nin kuzeyinde "Güvenli Bölge" oluşturulması fikrine ikna etmeye çalışmış;⁴ ancak beklediği desteği görememiştir. Nitekim Obama yönetimi Esad'ın Suriye'de kimyasal silah kullanmasını kırmızı çizgi olarak belirlemiş,⁵ fakat bu çizginin aşılması karşısında dahi hareketsiz kalmış ve fiili bir müdahalede bulunarak sivilleri korumaya dönük bir eyleme girişmemiştir.⁶ Sonuçta devam eden insani kriz dolayısıyla 4 milyona yakın Suriyeli Türkiye'ye sığınmıştır.⁷

Öte yandan Suriye ve Irak'ta ciddi güç kazanan terör örgütü Irak ve Şam İslam Devleti (DEAŞ)'ın 2015 sonundan 2017 yılı başına kadar Türkiye içerisinde bombalı, canlı

4 "Turkey Seeks Buffer Zone on the Border With Syria" The New York Times, (October 09, 2014), retrieved from <https://www.nytimes.com/2014/10/10/world/middleeast/turkish-support-of-coalition-fighting-isis-centers-on-border-buffer-zone-.html>

5 "A history of the Syria chemical weapons 'red line'", France24.com, (April 14, 2018), retrieved from <https://www.france24.com/en/20180414-syria-chemical-weapons-red-line-obama-macron-assad-russia-usa-france-idlib>

6 Aaron Stein, "The Origins of Turkey's Buffer Zone in Syria", War On The Rocks, (December 11, 2014), retrieved on January 10, 2022, from <https://warontherocks.com/2014/12/the-origins-of-turkeys-buffer-zone-in-syria/>

7 "Türkiye'de yaşayan Suriyeli sayısı açıklandı", Sözcü.com, (December 18, 2021), retrieved from <https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/turkiyede-yasayan-suriyeli-sayisi-aciklandi-6835742/>

1 Official Website of the United Nations, UN News, (September 24, 2021), retrieved from, <https://news.un.org/en/story/2021/09/1101162>

2 Official Website of the UN Refugee Agency (UNHCR), retrieved on January 02, 2022, from <https://www.unhcr.org/syria-emergency.html>

3 Fahrettin Altun, "Turkey is Helping, not Deporting, Syrian Refugees", Foreign Policy, (August 23, 2019), retrieved on January 10, 2022, from <https://foreignpolicy.com/2019/08/23/turkey-is-helping-not-deporting-syrian-refugees-erdogan-turkish-government-policy/>

Türkiye'nin Suriye içerisinde gerçekleştirdiği operasyonların ana amacı terörle mücadele ve ülke sınırlarının güvenliğinin sağlanması olarak açıklansa da bir diğer önemli amacı da hiç şüphesiz ülke içi istikrarı tehdit edebilecek yeni göç akınlarına karşı tedbir almak kaygısıdır.

bombalı ve silahlı gerçekleştirdiği terörist saldırılarda 13 güvenlik görevlisi şehit olmuş, 315 kişi yaşamını yitirmiş, 1206 kişi ise yaralanmıştır. 2016 yılının ilk sekiz ayı içerisinde Türkiye'nin Suriye sınırında yer alan Kilis vilayetini füzeler ve havan topları marifetiyle doğrudan hedef alarak 13'ü Türk 11'i Suriyeli toplam 24 insanı katletmesi⁸ üzerine Ankara 24 Ağustos 2016'da Fırat Kalkanı Harekâtı'nı başlatmıştır.⁹ Harekâtın amacı hem kendi topraklarında yaşayan vatandaşlarının can güvenliğini sağlamak ve sınırlarını teröristlerden arındırmak hem

8 "DEAŞ'ın hedef aldığı Türkiye'den örgüte büyük darbe" Anadolu Ajansı, (October 11, 2019), retrieved from <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/deasin-hedef-aldigi-turkiyeden-orgute-buyuk-darbe/1609884>

9 Murat Yeşiltaş, Merve Seren, Necdet Özçelik, "Fırat Kalkanı Harekâtı..." Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA) Yayınları 91, 2017 İstanbul, pp. 13-16, retrieved from https://setav.org/assets/uploads/2017/10/R91_FKA.pdf

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/son-24-saatte-12-bin-sivil-sinir-hattina-yakin-bolgelere-goc-etti/1677188>

de Türkiye'ye karşı PKK'nın Suriye kolu PYD marifetiyle Suriye'nin kuzeyinde Fırat Nehri'nin doğusunda PKK/PYD kontrolündeki kantonlarla Afrin arasında oluşturulmaya çalışılan terör koridorunu kırmak olarak ilan edilmiştir.¹⁰ Operasyon 29 Mart 2017'de tamamlanmış, 3 binden fazla terörist etkisiz hale getirilerek yaklaşık 2 bin km²'lik bir alanın terörden arındırıldığı ilan edilmiştir.¹¹

Keza 20 Ocak 2018'de PKK/PYD terör örgütünün kontrolünde bulunan Afrin bölgesine yönelik olarak Zeytin Dalı Harekâtı başlatılmıştır. PKK/PYD'nin sınır illeri Kilis ve Hatay'ı roket, füze ve havan toplarıyla hedef aldığı 90 saldırı sonucunda 7

10 "Operation Euphrates Shield is aimed at contributing to regional peace and security", Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, (September 02, 2016) retrieved from <https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/51205/operation-euphrates-shield-is-aimed-at-contributing-to-regional-peace-and-security> ; "Erdoğan: Operasyonlar DAİŞ, PKK, YPG tehdit olmaktan çıkana dek sürecek", BBC, (August 29 2016), retrieved from <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-37216166>

11 "Fırat Kalkanı Harekâtının 216 günlük bilançosu", Milliyet, (March 30, 2017), retrieved from <https://www.milliyet.com.tr/gundem/firat-kalkani-harekatinin-216-gunluk-bilançosu-2423279>

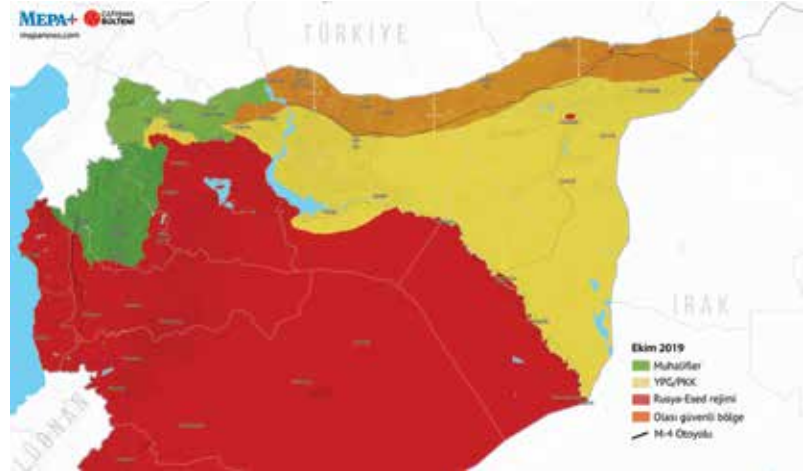
kişi hayatını kaybetmiş, 107 kişi ise yaralanmıştır. Yaklaşık iki ay süren operasyonun ardından 18 Mart'ta bu bölge de terörden arındırılmıştır.¹² Barış Pınarı Harekâtı (BPH) ise 9 Ekim 2019 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) ve Suriye Milli Ordusu güçlerinin iş birliğinde başlatılmış ve 23 Ekim günü Türk Millî Savunma Bakanlığı harekâtın sona erdiğini ilan etmiştir. Yapılan askeri operasyonlar sonucunda Kuzey Suriye'de en derin noktası 30 km'yi bulan toplamda yaklaşık 8234 km² alan terörden arındırılmıştır. FKH ile Cerablus, Çobanbey, Soran, Azez, Mare, Ahtarın, Elbab; ZDH ile Afrin ve çevresi; BPH ile ise Rasulayn ve Telabyad ile çevresi güvenli hale getirilmiştir.¹³ Öte yandan 27 Şubat 2020'de İdlib gerginliği azaltma bölgesinde başlatılan Bahar Kalkanı Harekâtı (BKH) ile de 3394 km²'lik alan Türk Silahlı Kuvvetleri ve rejim muhalifi güçler tarafından kontrol altına alınmıştır.

12 "PKK terrorists continue to target civilians in Turkey", Anatolian Agency, (June 28, 2018), retrieved from <https://www.aa.com.tr/en/todays-headlines/pkk-terrorists-continue-to-target-civilians-in-turkey/1189942>

13 Kara Kuvvetleri Komutanlığı Resmi Web Sayfası, retrieved of January 13, 2022, from <https://www.kkk.tsk.tr/>

Türkiye'nin Suriye içerisinde gerçekleştirdiği operasyonların ana amacı terörle mücadele ve ülke sınırlarının güvenliğinin sağlanması olarak açıklansa da bir diğer önemli amacı da hiç şüphesiz ülke içi istikrarı tehdit edebilecek yeni göç akınlarına karşı tedbir almak kaygısıdır.¹⁴ Zira Türkiye UNHCR verilerine göre dünyada en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke statüsüne sahiptir ve ülke içerisinde diğer ülkelerden mültecilerin yanı sıra zaten 4 milyona yakın Suriyeliyi barındırmaktadır.¹⁵ Bu durum ülkenin kapasitesini zaten zorlamakta iken Suriye kaynaklı ilave bir göç akınının altından kalkılması güç bir durumla ülkeyi karşı karşıya bırakabileceği değerlendirilmiştir.¹⁶

Bu çalışmada Ankara'nın Suriye'nin kuzeyinde oluşturduğu güvenli bölgeler ve bu bölgelere yönelik olarak izlenmiş olduğu politikalar incelenecektir. Suriye'de yaşanan iç savaş ve insani kriz karşısında bugüne kadar izlenen güvenli bölge politikalarının düzensiz göç ve sınır güvenliği bağlamında Ankara açısından bir seçenek mi yoksa bir zaruret mi olduğu sorusunun cevabı aranacaktır. Son kısımda ayrıca güvenli bölge politikasının daha ne kadar sürdürüleceğine ilişkin değerlendirmede bulunulacaktır.

<https://www.mepanews.com/turkiyenin-suriyedeki-guvenli-bolge-operasyonu-hangi-bolgelere-kapsayacak-30049h.htm>

MÜLTECİ KRİZİ VE GÜVENLİ BÖLGELERİN GÖÇ HAREKETİNİ ÖNLEME KONUSUNDAKİ ROLÜ

Her ne kadar Ankara Suriye iç savaşının ilk dönemlerinden itibaren açık kapı politikasıyla savaş mağduru Suriyelilere kapılarını açmış olsa da ilerleyen dönemde Suriye sınırındaki fiziki tedbirlerini artırma ihtiyacı hissetmiştir. Bu kapsamda Suriye sınırının yüzde 98'i 3 metre beton blok ve bir metre jiletli tel olmak üzere 4 metre yüksekliğinde beton blok duvarla kapatılmış ve gözetleme kulesi, devriye yolu, güçlendirilmiş kafes tel, aydınlatma sistemleri, etkin hudut birlikleri, balon, İHA ve mobil zırhlı araçlar ile hava ve karadan gözetleme, akustik sensörler, uzaktan kumandalı silah sistemleri, lazer imha edici silah, otomatik algılama yazılımları gibi donanımlarla güney sınırındaki güvenlik önlemleri artırılmıştır.¹⁷

¹⁷ "İşte Erdoğan'ın bahsettiği duvar: Tam 1040 kilometre göç seddi," Hürriyet, (August 14, 2021) retrieved from <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/iste-erdoganin-bahsettiği-duvar-tam-1040-kilometre-goc-seddi-41872859>

Alınan önlemler sayesinde güney sınırlarının güvenliği ve düzensiz göçün önlenmesi ile ilgili gözle görülür bir mesafe kat edilmiştir.¹⁸ Ancak ülke sınırlarının karşı ülkedeki otoriteyle iş birliği olmadan tek taraflı olarak korunabilmesinin zorluğunun farkında olan Ankara, Suriye içerisinde devam eden iç savaş nedeniyle kaybolan otorite karşısında sınır ötesinde tedbirler almak ihtiyacı duymuştur. Alınan tedbirlerin temel amacı meşru müdafaa kapsamında kendi sınırlarını ve vatandaşlarının hayatlarını korumak olsa da Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı, Barış Pınarı ya da İdlib'de gerçekleştirdiği Bahar Kalkanı hareketlerinin arkasındaki en önemli motivasyon kaynaklarından birisi de Suriye kaynaklı göçü yönetme kaygısıdır.¹⁹

Güvenli bölgeler bu anlamda üçlü bir fonksiyona sahiptir. **Birincisi**

¹⁸ "Düzensiz göçe karşı mücadele: Sınır hatlarımız güçlendirildi", Sabah, (August 15, 2021), retrieved from <https://www.sabah.com.tr/gundem/2021/08/15/duzensiz-goce-karsi-mucadele-sinir-hatlarimiz-guclendirildi>

¹⁹ "U.N. fears for 2.5 million in Syria's rebel-held Idlib as fighting escalates", Reuters, (November 06, 2018), retrieved from <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-un-idUSKBN-1J70V7>

¹⁴ Kara Kuvvetleri Komutanlığı Resmi Web Sayfası, retrieved on January 14, 2022, from <https://www.kkk.tsk.tr/bahar-kalkani.aspx>

¹⁵ "Dünyada en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke Türkiye, ilk 10'da Avrupa'dan sadece Almanya var", Euronews.com, (February 28, 2020), retrieved from <https://tr.euronews.com/2020/02/28/dunyada-en-fazla-multeciye-ev-sahipligi-yapan-ulke-turkiye-ilk-10-da-avrupa-sadece-almanya>

¹⁶ "MSB: 'Bu Aşamada Harekat İcra Edilmesine Gerek Kalmadı'", VOA, (October 23, 2019), retrieved from, <https://web.archive.org/web/20191023141734/https://www.amerikaninmesi.com/a/msb-bu-asamada-hareket-icra-edilmesine-gerek-kalmadi/5135711.html>

Güvenli bölgeler savaşın şiddetinin arttığı dönemlerde rejim saldırılarından kaçan sivillere sığınak olmakta ve göç dalgalarının doğrudan Türkiye sınırlarına yönelerek Ankara üzerinde oluşturabileceği baskıyı hafifletmektedir. **Siviller açısından bir güvenli liman** işlevi gören güvenli bölgeler mültecilerin doğrudan Türkiye sınırına yönelme ihtiyacını ortadan kaldırmakta, yeni göç dalgalarına karşı önemli bir kalkan vazifesi görmektedir. Örnek olarak 2020 yılında Rusların ağır hava bombardımanı eşliğinde İdlib'de rejim tarafından gerçekleştirilen saldırılar sonucunda bir milyona yakın insan Doğu Halep kırsalı ve Güney İdlib'teki evlerini terk etmek zorunda kalmıştır.²⁰ Bu insanların 550 bine yakını İdlib'in Türkiye sınırına yakın bölgelerine sığınırken, 400 binin üzerindeki bir kısmı ise Fırat Kalkanı ve Zeytin Dalı Harekatlarıyla terörden arındırılan bölgelere sığınmıştır.²¹ Şüphesiz Ankara güvenli bölge politikasını hayata geçirmiş, anılan bölgeleri terörden arındırmamış olsaydı yüzbinlerce göçmenin ilk yöneleceği adres Türkiye

Türk hükümeti güvenli bölgelerde yerel otoritelerle iş birliği halinde iç savaş ve terörist saldırılar nedeniyle tahrip olan alt yapıyı ayağa kaldırmak amacıyla güvenlik, adalet, eğitim, sağlık, din ve insani yardım gibi alanlarda destek sunmaktadır.

sınırı olacaktı. Dolayısıyla güvenli bölgeler Türkiye'nin sınır güvenliğinin sağlanmasına hayati bir katkı sunmasının yanı sıra rejim ya da terör saldırılarından kaçan insanlar için güvenli bir yaşam alanı sunmakta ve dolaylı olarak da Türkiye'ye yönelik **mülteci akınlarını frenleyici bir tampon** işlevi görmektedir.

İkinci olarak ise güvenli bölgeler Ankara'nın yerel makamlarla iş birliği halinde hayatın normale dönüşünü sağlayıcı politikaları aracılığıyla hem **terör hem de düzensiz göç ile mücadele açısından bir ileri mücadele alanı** işlevi görmektedir. Bir diğer ifadeyle Türkiye askeri operasyon gerçekleştirdiği alanları sadece askerî açıdan güvenli hale getirmekle kalmayıp aynı zamanda hem terörün bu bölgelerde yeniden zemin bulmasını engellemeye hem de insanları Türkiye sınırını ihlal etmeye iten nedenleri ortadan kaldırmaya yönelik bir politika takip etmektedir.

Üçüncü olarak ise güvenli bölgelerdeki yaşamın normale dönmelerinden Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin ülkelerine dönüşünün sağlanması da hedefler arasında yer almaktadır. Dolayısıyla Güvenli bölgelerin gördüğü üçüncü işlev ise ülkelere gönüllü olarak geri dönmek isteyen **Suriyelilerin dönüşlerine imkân tanıyarak**, hatta dönüşlerini teşvik edici politikalar izleyerek **göçmenlerin ülke üzerinde oluşturduğu yükü hafifletmektir.**

Bu noktadan itibaren Ankara'nın güvenli bölgelerde hayatın normale dönüşünü ve ülke üzerindeki göç baskısını azaltmaya dönük olarak izlediği politikalar irdelenecektir.

GÜVENLİ BÖLGELERDE HAYATIN NORMALE DÖNÜŞÜNÜN SAĞLANMASI

Türk hükümeti güvenli bölgelerde yerel otoritelerle iş birliği halinde iç savaş ve terörist saldırılar nedeniyle tahrip olan alt yapıyı ayağa kaldırmak amacıyla güvenlik, adalet, eğitim, sağlık, din ve insani yardım gibi alanlarda destek sunmaktadır. Ayrıca ekonomik altyapının ayağa kaldırılıp güçlendirilmesi, ticari ve sınai faaliyetlerin desteklenmesi, alt ve üst yapının tamir edilip güçlendirilmesi-

<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/goc-yonetiminde-yeni-donem/1251843>

ne yönelik sunduğu desteklerle bu bölgelerde yaşayan insanların hayatlarının normale dönmesini ve yaşam standartlarının yükseltilmesini hedefleyen bir politika izlemektedir.

a. Güvenlik ve Adalet

Türkiye güvenli bölgelerde yerel otoritelere bağlı olarak faaliyet gösteren yerel kolluk ve adliye teşkilatlarına eğit donat faaliyetleri kapsamında destek sağlayarak güvenli bölgelerde yaşayan insanların daha emniyetli bir yaşam sürmesi çalışmalarına katkı sunmaktadır. Böylece hem terör örgütleriyle sınır ötesinde mücadele etmeyi hem de göç hareketlerinin ana gerekçelerinden olan güvenlik ihtiyacının giderilmesini sağlamayı hedeflemektedir. Bu kapsamda danışman Türk güvenlik güçlerince eğitilen on binin üzerinde personelden oluşan ve Mahalli Meclislere bağlı olarak görev yapan yerel polis teşkilatı FKH, ZDH ve BPH bölgelerinde görev yapmaktadır. Ayrıca eğit donat faaliyetleri kapsamında oluşturulan adliye teşkilatları da anılan bölgelerin tamamında faaliyete geçirilmiş, ilk ve ikinci derece mahkemeler aracılığıyla adalet hizmetlerini yürütmektedirler.

Yerel polis ve adliye teşkilatları günlük adli vakaların yanı sıra terör örgütleriyle mücadele konusunda son

derece kritik görevler icra etmektedir. FKH, ZDH ve BPH bölgelerinde gerçekleştirdikleri mücadele sayesinde terör örgütlerinin tekrar bu bölgelerde zemin bulmasına mâni olmaktadır. Böylece yörelerini terör örgütlerine karşı savunurken dolaylı olarak Türkiye'nin sınır güvenliğine de katkı sunmaktadır. Bir diğer ifadeyle güvenli bölgelerdeki Yerel Polis ve adliye teşkilatları bir taraftan terör örgütleriyle yoğun mücadele gerçekleştirerek kendi halklarının güvenliğini sağlarken aynı zamanda terör örgütlerinin Türkiye'ye yönelik eylemleri açısından önemli bir filtre sağlanmaktadır. Güvenli bölge politikasının hayata geçirilmesinin ardından Türkiye'nin sınır illerine doğrudan yapılan terör saldırılarının sona ermesi ve ülke içerisinde DEAŞ ve PYD kaynaklı olduğu değerlendirilen terör saldırılarının son bulmasında hiç şüphesiz ülke güvenliğinin sınır ötesinde sağlanması çabalarının önemli katkısı vardır.²²

Öte yandan Türk hükümeti tarafından desteklenen yerel sivil ve askeri güvenlik güçleri insan ve uyuşturucu kaçakçılığı yapan şebekelere karşı da hem güvenli bölgelerin içerisinde hem de dış sınırlarında mücadele

Terörizm ve aşırılıkla mücadelenin en etkin yolu hiç şüphesiz eğitimden geçmektedir.

sürdürenlerdir. Bu bağlamda yerel askeri güçler ve sivil polis teşkilatı tarafından göçmen ve uyuşturucu kaçakçılığı ile uğraşan şebekelere operasyonlar düzenlenmekte, adli işlemler gerçekleştirilerek yerel mahkemelerde yargılanmaları sağlanmaktadır.²³ Unutulmamalıdır ki gerçekleştirilen bu mücadele Ortadoğu'dan Batı Avrupa'ya doğru uzanan ana göç hattı üzerinde gerçekleştirilmekte olup terör örgütleri ve illegal yapıların önemli kazanç kapılarından birisidir. Dolayısıyla Türkiye destekli Suriyeli yerel güçlerin düzensiz göç ve uyuşturucu madde kaçakçılığına karşı gerçekleştirdiği mücadelenin başta Avrupa olmak üzere üçüncü ülkelerin güvenliği açısından da önem arz ettiği aşikardır.

b. Eğitim Alanında Sağlanan Destekler

Terörizm ve aşırılıkla mücadelenin en etkin yolu hiç şüphesiz eğitimden geçmektedir. Aynı zamanda eğitim

²³ Azez Yerel Polis Teşkilatı tarafından gerçekleştirilen operasyonları incelemek için : Azez Yerel Polis Teşkilatı Sosyal Medya Sayfası, retrieved on January 13, 2022, from <https://www.facebook.com/azazpoliceforces>; “بقرار قضائي..” عزم“ تلف مليوني حبة ”كبتاغون“ في ريف حلب إصوور” Syria TV, (August 25, 2021), retrieved from <https://www.syria.tv/%D8%A8%D9%82%D8%B1%D8%A7%D8%B1-%D9%82%D8%B6%D8%A7%D8%A6%D9%8A-%D8%B9%D8%B2%D9%85-%D8%AA%D8%AA%D9%84%D9%81-%D9%85%D9%84%D9%8A-%D9%88%D9%86%D9%8A-%D8%AD%D8%A8%D8%A9-%D9%83%D8%A8%D8%AA%D8%A7%D8%BA%D9%88-%D9%86-%D9%81%D9%8A-%D8%B1-%D9%8A%D9%81-%D8%AD%D9%84%D8%A8-%D8%B5%D9%88%D8%B1&>

²² M. Yeşiltaş, M. Seren, N. Özçelik, “Fırat Kalkanı Harekatı...”

Eğitim alanında gerçekleştirilen faaliyetler yoluyla bölgedeki eğitim düzeyi yükseltilecek terör örgütleri ile eğitim yoluyla mücadele edilmektedir.

İhtiyacı göçmenlerin ülke dışına hareketlerinin motivasyon kaynaklarından birisidir. Bu bağlamda hayatın normale döndürülmesi çalışmaları kapsamında güvenli bölgelerde sayısı 1500'e yaklaşan okulların yaklaşık üçte ikisi Türk Maarif Vakfı ve Millî Eğitim Bakanlığı'nın desteği ile onarılmış, hatta güvenli bölgelerde artan nüfusun ihtiyacına paralel olarak Sivil Toplum Kuruluşları (STK) aracılığıyla yeni okulların inşa edilmesi sağlanmıştır. Hali hazırda güvenli bölgelerde yaklaşık 15 bin kişilik eğitim ordusu ile bölgenin en büyük sıkıntılarında biri olan eğitim sorunu çözülmeye çalışılmakta, 350 bini aşan öğrencinin eğitim ihtiyacı giderilmeye ve bölgede terörizme eleman devşirmeye uygun zeminin ortadan kaldırılmasına çalışılmaktadır.²⁴

Ayrıca Güvenli Bölgelerde açılan Halk Eğitim Merkezleri aracılığıyla meslek edindirme kursları (kuaförlük, bilgisayar tamiri, tıbbi maske üretimi, otomobil tamiri, demir

doğrama vb.) açılmakta ve bölgede üretime dönük olarak talep edilen iş gücünün yetiştirilmesi hedeflenmektedir. Sınırlı sayıda da olsa bazı meslek edindirme kurslarını tamamlayan kursiyerlerin ise Sivil Toplum Kuruluşları tarafından uygulanan projeler çerçevesinde sağlanan fonlar ile kendi işlerini kurması ve böylece ekonomik olarak yardıma muhtaç durumdan kurtarılması hedeflenmektedir.²⁵

2020 yılında Azez'de faaliyete başlayan Yunus Emre Kültür Merkezi ise hem bölge halkının Türkçe öğrenmeye dönük yoğun taleplerini karşılamaya hem de Türk kültürünü tanıtarak bölge halkı ile Türkiye arasındaki kültürel bağları güçlendirmeye çabalamaktadır. Maarif Vakfı tarafından Azez ve Çobanbey'de 2021 yılında faaliyete geçirilen Fen ve Teknoloji Liselerinin ise güvenli bölgelerdeki orta öğretime yeni bir soluk getirerek eğitim kalitesinin artırılmasına katkıda bulunması hedeflenmektedir.

Yüksek öğrenim ise bu bağlamda Türk hükümetinin önem verdiği bir diğer husus olup, Gaziantep Üniversitesine bağlı olan İslami İlimler Fakültesi Azez'de, Eğitim Bilimleri Fakültesi Afrin'de, Sağlık Meslek Yüksek Okulu Cerablus'ta, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ise El Bab'da faaliyet göstermektedir. Ayrıca Sağlık Bilimleri Üniversitesi Çobanbey'de bir tıp fakültesi açmış olup eğitime 2021 yılı itibarıyla başlanmıştır. Bölgede Suriye Geçici

Hükümeti'ne bağlı olarak Azez merkezli olarak faaliyet gösteren Özgür Halep Üniversitesi kendisine bağlı 16 fakülte ve 7 enstitü ile hizmet vermektedir.²⁶ Ayrıca özel üniversite statüsünde faaliyet gösteren Uluslararası Şam Üniversitesi²⁷ ve Nahda Üniversiteleri²⁸ de Azez'de faaliyetlerini sürdürmektedir. Sadece Azez'de faaliyet gösteren üniversitelerdeki öğrenci sayısı on binin üzerinde olup Güvenli bölgelerde faaliyet gösteren üniversiteler gençlere kariyer seçeneği sunması ve gençlerin uyuşturucu ya da insan kaçakçılığı çeteleri ya da terörist grupların ağına düşmemeleri açısından önem arz etmektedir.

Eğitim alanında gerçekleştirilen faaliyetler yoluyla bölgedeki eğitim düzeyi yükseltilecek terör örgütleri ile eğitim yoluyla mücadele edilmektedir. Ayrıca hayatın normale dönüşü sağlanarak bölgeden dışarıya düzensiz göç dalgalarının ardındaki motivasyonun zayıflatılması hedeflenmektedir.

c. Sağlık ve Din Alanındaki Faaliyetler

İlk güvenli bölge operasyonu olan FKH'nın tamamlandığı 2017 yılından itibaren sağlık alanındaki ihtiyaçların giderilmesi Ankara'nın temel önceliklerinden birisi olmuştur. Bu kapsamda hem savaştan zarar gören sağlık kuruluşları tamir edilmiş hem de bölgede artan nüfus dikkate alınarak ihtiyaç duyulan yerlere yeni prefabrik hastaneler yapılmıştır.

24 "Barış Pınarı Harekatı'nın Üzerinden 2 Yıl Geçti, Anadolu Ajansı, (October 08, 2021), retrieved from <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/baris-pinari-harekatinin-uzerinden-2-yil-gecti/2386326#:~:text=Harekatla%2C%204%20bin%20kilometrekareden%20fazla,600%20yerle%C5%9Fim%20yeri%20ter%C3%B6rden%20ar%C4%B1nd%C4%B1r%C4%B1ld%C4%B1.>; Kara Kuvvetleri Komutanlığı Resmi Web Sitesi, retrieved on January 13, 2022 from <https://www.kkk.tsk.tr/firat-kalkani.aspx>

25 Gelir getirici proje örnekleri için bkz: Orange Organization (NGO), <https://orange.ngo/Projects/agricultural-livelihoods-initiative>; Welt Hunger Hilfe (NGO), <https://www.welthungerhilfe.de/informieren/laender/syrien-tuerkei/katastrophen-zustande-halten-an/>; Şafak Organization (NGO), retrieved from <https://shafak.org/projects/?lang=en>; Qatar Charity (NGO), <https://www.qcharity.org/en/qa/donation/main-account-details/1058>

26 Free University of Aleppo, retrieved on January 16, 2022, from <https://web.archive.org/web/20210829124013/https://uoaleppo.net/>

27 "Şam Üniversitesi'nde mezuniyet sevinci", İHH.org, (October 14, 2019), retrieved from <https://ihh.org.tr/haber/sam-universitesinde-mezuniyet-sevinci>

28 Website of International University of Science & Renaissance, retrieved on January 16, 2022 from <https://iru.university/wt/language/ar/>

miştir. Örneğin Azez’de Rus güçleri tarafından tahrip edilen Vatan Hastanesi²⁹ tamir edilmiş ve hizmete alınmıştır. Çobanbey, El Bab ve Mare’ye ise yeni prefabrik hastaneler inşa edilmesi sağlanmış ve güvenli bölgelerde yaşayan halkın hizmetine sunulmuştur.³⁰ Türk danışman personellerin gözetiminde yürütülen çalışmalar ile Güvenli bölgelerde yaşayan halkın en temel insan hak ve ihtiyaçlarından olan sağlık hizmetlerinden yerinde faydalanması sağlanmakta ve böylece tedavi amacıyla göç etme ihtiyacı ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır.

Öte yandan DEAŞ başta olmak üzere bazı terör örgütlerinin güç kazanmasında din istismarının önemli bir yere sahip olduğu bilinen bir gerçektir. Bu nedenle Türk Diyanet İşleri Başkanlığı ve Diyanet Vakfı (TDV) Güvenli bölgelerde aşırı fikirlerle karşı önemli bir fikri mücadele yürütmektedir. Bu kapsamda savaş döneminde zarar gören 500’ün üzerinde ibadethane TDV ve diğer STK’lar tarafından onarılmış ve tüm ibadethaneler yeniden hizmete alınmıştır.³¹ İbadete açılan camiler-

deki 2500’e yakın din görevlisi de Türk danışmanlar tarafından eğitime alınarak bölgedeki aşırı dini akımlarla mücadele konusunda bilgilendirilmişlerdir.³² Yıllara sâri bir şekilde devam ettirilen bu çalışmalar sonucunda terör örgütleri ile fikri anlamda da mücadele edilmesi ve din istismarı yapan terör gruplarının eleman ve güç temin ettiği zeminin kurutulması hedeflenmektedir.

d. Ekonomik altyapının güçlendirilmesi, Ticari ve Sınai faaliyetlerin desteklenmesi

Ekonomik geri kalmışlık ve istikrarsızlığın göç hareketlerinin temel motivasyon kaynaklarından biri olduğu herkesçe bilinen bir gerçektir. Bu nedenle Türk hükümeti güvenli bölgelerde ekonomik standartların yükseltilmesi faaliyetlerini desteklemektedir. Bu çerçevede güvenli bölgelerin ana geçim kaynağı olan tarımsal faaliyetler sonucunda üretilen ürünlerin Türkiye’deki tarımsal ürün pazarının şartları dikkate alınarak bir kısmının (buğday, arpa mercimek, nohut, çörek otu, Halep taşı gibi) Türk iç pazarına erişiminin önündeki engeller kaldırılmıştır.³³ Ayrıca, güvenli bölgelerde üretilen ürünlerin transit ticaret yoluyla üçüncü ülkelere Türkiye üzerinden pazarlanabilmesi için gerekli kolaylıklar sağlanmıştır. Bu suretle bölgedeki tarımsal faaliyetler ve imalat sanayisi tarafından üretilen ürünlerin değerinde pazarlanmasını sağlayarak bölge ekonomisinin ge-

Ekonomik geri kalmışlık ve istikrarsızlığın göç hareketlerinin temel motivasyon kaynaklarından biri olduğu herkesçe bilinen bir gerçektir.

lişmesine katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Ayrıca bölgedeki ticari hareketliliğin canlandırılması amacıyla Yerel Meclisler ile iş birliği halinde Ticaret Odaları oluşturulmuş ve bu ticaret odalarına üye tüccarların Türkiye’ye giriş çıkışları sağlanarak hem güvenli bölgelerin Türkiye ile ticari bağları canlandırılmaya çalışılmış hem de tüccarların Türkiye üzerinden üçüncü ülkelere erişim sağlamasının önü açılmıştır. Sağlanan bu imkân vasıtasıyla bölgede üretim yapan işletmelerin hammadde ihtiyaçlarının karşılanması yanında üretilen ürünlerin dış pazarlara erişiminin önündeki engellerin kaldırılması sağlanmıştır.

Öte yandan Güvenli bölgelerdeki imalat sanayisini desteklemek ve istihdama katkı sağlamak amacıyla Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) oluşturulması çalışmaları Ankara’nın desteğiyle sürdürülmektedir. Bu çerçevede yerel yatırımcılar tarafından sağlanan finansal kaynaklarla Azez, El Bab, Çobanbey, Mare, Cerablus ve Soran’da OSB kurulması çalışmalarına başlanmıştır. 1.338 imalathaneden oluşan Çobanbey OSB³⁴ inşaatı yüzde 80 oranında

29 “Russia Shows Off Footage Of Iskander Missile Hitting A Hospital In Highlight Reel Meant To Defend The Weapon’s Effectiveness”, Forbes.com, (March 1, 2021), retrieved from <https://www.forbes.com/sites/sebastienrobin/2021/03/01/moscow-assures-world-its-iskander-missile-can-precisely-hit-a-hospital/amp/>

30 Kilis İl Sağlık Müdürlüğü Suriye Görev Gücü Başkanlığı, retrieved on January 24, 2022, from <https://kilissgg.saglik.gov.tr/>

31 “Suriye’de terörden temizlenen bölgeye koordinatör müftüler”, T.C.Cumhurbaşkanlığı Diyanet İşleri Başkanlığı, (June 12, 2017), retrieved from <https://www.diyanet.gov.tr/ru-RU/%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B7%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B0%D1%8F/%D0%B4%D0%B5%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%8C/10176/suriyede-terorden-temizlenen-bolge-koordinatord-muftuler>

32 “Diyanet Görevlileri Suriye’de hayatın her alanında”, Anadolu Ajansı, (Oktober 01, 2018), <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/diyanet-gorevlileri-suriye-de-hayatin-her-alaninda-/1269496>

33 Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı Resmi Web Sayfası, “Suriye’de Güvenlik Altına Alınan Bölgelerle Yapılacak Ticarete Gümrük Hizmetine Konu Eşya Listeleri”, November 16, 2021), retrieved on January 21, 2022, from <https://ticaret.gov.tr/duyurular/suriyede-guvenlik-altina-alinan-bolgelerle-yapilacak-ticarette-gumruk-hizmetine>

34 غرفة الصناعة والتجارة في الراعي Çobanbey Organize Sanayi Bölgesi, Facebook Sosyal Paylaşım Sitesi, retrieved on January 16, 2022, from <https://www.facebook.com/groups/4392943904157455/>

Rejim saldırıları ve terör örgütlerinin saldırılarından kaçan yüzbinlerce insanın büyük bölümü şehirlere yerleşmiş olsa da hala güvenli bölgelerde yüzbinlerce insan Türkiye sınırına yakın yerlerde oluşturulan kamplarda yaşamlarını sürdürmektedir.

tamamlanmıştır. Çobanbey OSB'de ayakkabı, tekstil, tarım ürünleri paketleme, demir döküm, lojistik gibi sektörlerde faaliyet gösteren firmalar bulunmakta olup OSB tam kapasiteye ulaştığında 17 bin kişiye istihdam sağlayacağı öngörülmektedir.³⁵ Anılan diğer bölgelerdeki OSB'lerde ise altyapı çalışmaları büyük oranda tamamlanmış olup fabrika inşaatları yükselmeye başlamıştır.³⁶ Tamamlandığında on binlerce Suriyeliye istihdam sağlayacağı öngörülen projeler sayesinde bölgedeki işsizliğin azaltılacağı ve OSB'lerde üretilecek

35 "Suriyelilere kendi ülkelerinde iş imkanı" TGRT Haber, (November 24, 2021), retrieved from <https://www.tgrthaber.com.tr/gundem/suriyelilere-kendi-ulke-lerinde-is-imkani-2802888>

36 المجلس المحلي في مدينة أعزاز وريفها Azez Mahalli Meclisi Resmi Facebook Sayfası, 05.08.2021 tarihli haber; 23.12.2021 tarihli haber; 22.11.2021 tarihli haber, retrieved on January 16, 2022, from <https://www.facebook.com/azaz.c.local> ; "مجلس اعزاز" يبدأ بإنشاء منطقة صناعية لتحرير "اقتصاد المدينة", Enabbaladi.net, (July 18, 2021), <https://www.enabbaladi.net/archives/493468> ; Cerablus Mahalli Meclisi Facebook Sayfası, 08.06.2021 tarihli Haber, retrieved on January 21, 2022, from <https://www.facebook.com/maj-lisjarblus/>

<https://www.aa.com.tr/tr/pg/foto-galeri/idlibde-3-gunde-47-bin-sivil-daha-goc-etti/0>

malların çevre pazarlar ve dünya pazarlarına ulaştırılarak bölgenin refah artışına katkı sunulacağı değerlendirilmektedir. Bu durumun bölge dışına göç motivasyonunu ortadan kaldıracağı gibi ilerleyen yıllarda Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin ülkelerine dönüşünü teşvik edeceği de düşünülmektedir.

e. Alt ve Üst Yapının Güçlendirilmesi

Güvenli bölgelerde hayatın normale dönüşü faaliyetleri çerçevesinde Ankara'nın önem verdiği projelerden bir diğeri ise alt ve üst yapının güçlendirilmesine dönük projelerdir. Zira güvenli bölgelerdeki altyapı ve yol ağı savaş döneminde oldukça yıpranmış ve bölgeye insani yardımların ulaştırılması ve bölge içi ekonomik faaliyetlerin geliştirilmesinin önünde bir engel haline gelmeye başlamıştır. Ayrıca nüfus yoğunluğunun savaş öncesi dönemin çok üzerine çıkması da alt yapının ve yol ağının yetersiz hale gelmesinin bir diğer nedeni olmuştur. Bu durum karşısında yerel makamlarla iş birliği halinde altyapı tamir ve geliştirme çalışmaları başlatılmıştır. Bölgedeki yerleşim birimlerini birbirine bağlayan yollar ve rejim ve teröristlerin

saldırılarından kaçarak Güvenli bölgelere yerleşen Suriyelilerin sığındığı kamp bölgelerine giden yollar tamir edilmiş ya da yeniden inşa edilmiştir.³⁷ Böylelikle bölge içerisindeki ulaşım faaliyetlerinin kolaylaştırılarak ekonomik canlanmanın önünün açılması yanında yerli ve yabancı STK'lar tarafından sağlanan insani yardımların savaş mağdurlarına ulaşması da kolaylaştırılmıştır.

Ayrıca modern hayatın ve imalat sanayinin temel ihtiyaçlarından olan elektrik ve internet özel müteşebbis firmalar tarafından bölgeye ulaştırılmaktadır. Savaş döneminde tahrip olan ve tamamen hizmet dışı bulunan elektrik altyapısı özel firmalar tarafından tamir edilmiş ve Türkiye'den ücreti karşılığında temin edilen elektrik iki özel firma tarafından ön ödemeli sayaçlar vasıtasıyla 24 saat kesintisiz şekilde bölge halkının ve sanayisinin hizmetine

37 المجلس المحلي في مدينة أعزاز وريفها Azez Mahalli Meclisi Resmi Facebook Sayfası, 13.12.2021 tarihli haber, <https://www.facebook.com/azaz.c.local> ; المجلس المدني في مدينة الراعي (Çobanbey Mahalli Meclisi) Resmi Facebook Sayfası, 31.12.2021 tarihli haber, <https://www.facebook.com/cobanbey606>

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turk-kizilaydan-azezdeki-suriyelilere-yardim-eli/1574894>

sunulmuştur.³⁸ Ayrıca Yerel Meclislere bağlı olarak faaliyet gösteren Belediye Ofisleri Güvenli Bölgelerde su temini, kanalizasyon, temizlik, çöp toplama gibi mahalli müşterek ihtiyaçları Türk Hükümeti ve sivil toplum kuruluşlarının desteğiyle gidermeye çalışmaktadır.

f. İnsani Yardım Faaliyetleri

Rejim saldırıları ve terör örgütlerinin saldırılarından kaçan yüzbinlerce insanın büyük bölümü şehirlere yerleşmiş olsa da hala güvenli bölgelerde yüzbinlerce insan Türkiye sınırına yakın yerlerde oluşturulan kamplarda yaşamlarını sürdürmektedir. FKH ve ZDH bölgelerinde Türkiye ve STK'lar tarafından ve desteklenen 31'i düzenli, 250'ye yakını düzensiz (alt yapı imkanları oluşturulamadan kendiliğinden ya da plansız şekilde oluşan yaşam alanları) kampta 350 bine yakın ülke içerisinde yerinden edilmiş Suriyeli (IDP) yaşadığı öngörülmektedir.

Toplam nüfusu 2 milyona yaklaşan FKH ve ZDH bölgelerinde kamp nüfusunun en yoğun olduğu bölge Azez bölgesi olup, çoğunluğu sınıra

yakın bölgelerde oluşan kamplarda yaklaşık 200 bin IDP'nin yaşadığı tahmin edilmektedir. Azez Yerel Meclis Başkanı Muhammed Hamdan Yusuf savaş öncesi nüfusu çevre köyleriyle birlikte 80 bin civarında olan Azez'in nüfusun günümüzde yerinden edilmiş Suriyelilerin bölgeye göçü sayesinde 400 bine yaklaştığını ifade etmiştir.³⁹ Kamp nüfusunun kalan kısmı ise Afrin ve El Bab bölgelerinde bulunmakta olup Afrin'de artan IDP sayısında 2020 yılında Rus ve İran destekli rejim saldırılarından kaçan insanların bölgeye yerleşmesinin önemli etkisi olmuştur. Kamplarda yaşayan insanların gıda, barınma, hijyen ve su ihtiyaçları Türk Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) koordinasyonunda Türk ve yabancı STK'lar aracılığıyla giderilmektedir.⁴⁰ Ayrıca AFAD koordinasyonunda STK'lar eliyle FKH bölge-

39 Benan Kepsutlu'nun Azez Mahalli Meclis Başkanı ile röportajı, Haber Global Youtube Kanalı, Ajanda Programı, 15. Bölüm, retrieved on January 24, 2022, from https://www.youtube.com/watch?v=L0qP4VvjlyU&list=PLK-S8h4fX7u5e_BRH9Dcj4uKDAO_-WUlda&index=1

40 "Suriye'deki Güvenli Bölgelerde Soğuk Nedeniyle Can Kayıplarının Yaşandığı İddiası Hakkında-Basın Duyurusu", AFAD, (January 29, 2022), retrieved from <https://www.afad.gov.tr/suriye-deki-guvenli-bolgelerde-soguk-nedeniyle-can-kayıplarının-yaşandığı-iddiası-hakkında-basın-duyurusu>

Suriye içerisinde IDP nüfusunun en yoğun olduğu bölge olan İdlib de AFAD ile Türk ve yabancı sivil toplum kuruluşları tarafından desteklenmektedir.

sindeki çadır barınakların yaklaşık on bin tanesi konteynır barınakla değiştirilmiş, 2500 civarında briket ev inşaatı STK'lar eliyle tamamlanmış, 2500 yeni briket ev inşaatı ise yine STK'lar eliyle sürdürülmektedir.

Öte yandan Suriye içerisinde IDP nüfusunun en yoğun olduğu bölge olan İdlib de AFAD ile Türk ve yabancı sivil toplum kuruluşları tarafından desteklenmektedir. Aslına bakılırsa İdlib Türkiye'nin FKH, ZDH ve BPH ile güvenli hale getirdiği diğer bölgelerden farklı bir görüntü arz etmektedir. Bu bölge rejim muhaliflerinin hakimiyetindeki bir bölge olup Rusya ve İran destekli rejimin ilerleyişi karşısında gerileyen muhaliflerin son ve en önemli kalesi haline gelmiştir. 2011 yılında iç savaş öncesinde yapılan sayımda nüfusu 1,5 milyon olarak belirlenen eyaletin⁴¹ nüfusu iç savaş döneminde 4 milyona yaklaşmıştır.⁴² Bu nüfusun rejim ve müttefiklerinin saldırıları karşısında Türkiye'ye doğru harekete geçmesi ve yeni bir düzen-

41 "İdlib nerede ve neden önemli?", BBC, (February 03, 2020), retrieved from <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-51361192>

42 "İdlib'de gerginlik neden arttı, Suriye'de iç savaşın son aktif cephesinde neler yaşanıyor?", BBC, (September 21, 2021), retrieved from <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-58635688#:~:text=Suriye'nin%20T%C3%BCrkiye%20s%C4%B1n%C4%B1r%C4%B1nda%20bulunan,son%20aktif%20cephesi%20olarak%20g%C3%B6r%C3%BCl%C3%BCyor.>

38 AK Energy, شركة الطاقة والكهرباء, <https://www.facebook.com/akenergy.tr> ; "Suriye Türkiye Enerji Şirketi", <http://www.ste-enerji.com/home/>

siz göç akını başlatması ihtimali Suriye savaşı dolayısıyla kapasitesinin çok üzerinde mülteciye ev sahipliği yapan Türkiye'nin bu konuyu bir millî güvenlik sorunu olarak algılamasına neden olmuştur.

Bu nedenle Ankara 2017 yılında Astana'da varılan uzlaşma çerçevesinde Türkiye, Rusya ve İran'ın garantörlüğünde tesis edilen İdlib gerginliği azaltma bölgesinde ateşkesin temini, gözetim ve devamının sağlanması, insani yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması ve yerlerinden edilenlerin evlerine dönmesi için uygun şartları temin etmek amacıyla 12 gözlem noktası oluşturmuştur.⁴³ 2020 yılında rejim ve müttefiklerinin yeniden saldırıya geçmesiyle gözlem noktalarını daha geri bölgelere taşıyan Ankara, operasyon sonrasında Rusya ile anlaşılabilir bölgeleri kırmızı çizgi olarak kabul edip, askerî açıdan güçlü şekilde bu bölgeleri tahkim etmiştir.⁴⁴

Türkiye sınırına yakın bölgelerdeki kamplarda yaşayan nüfusun 1 milyona yaklaştığı tahmin edilen⁴⁵ İdlib bölgesine BM ve diğer insani yardım kuruluşları tarafından temin edilen insani yardımların girişi için Cilvegözü sınır kapısı açık tutulmaya devam edilmektedir. İlaveten temel

<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/iddeften-lubnandaki-suriyelilere-gida-yardimi/2138255>

insani ihtiyaçların karşılanması noktasında bölgeye elektrik ve internet satışı yapan özel firmalara izin verilmiştir. Suriyeli ve Türk şirketlerin iş birliği ile sağlanan elektrik sayesinde yıllar sonra bölgenin 24 saat kesintisiz elektriğe kavuşması sağlanmıştır.⁴⁶ Ayrıca son dönemde Ankara'nın öncülüğünde güvenli bölgelerde ve İdlib'teki kamplarda yaşayan nüfusun çadırlara nispetle daha nitelikli ve insani mekanlarda barınmasını sağlamak amacıyla "Briket ev" projeleri hayata geçirilmeye başlanmıştır. 2020'deki Bahar Kalkanı Operasyonu'nun ardından Türkiye sınırına yakın bölgelerde biriken mültecilerin barınma ihtiyacının giderilmesi amacıyla Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından belirlenen hedef doğrultusunda,⁴⁷ AFAD koordinasyonunda Türk menşeli STK'lar eliyle İdlib'te inşa edilen 50.000 briket evin inşaa-

tında sona gelinmiştir.⁴⁸ İnşa edilen bu briket evlerle hem yerinden edilmiş Suriyelilerin daha insani şartlarda yaşamının sağlanması hem de Türkiye'ye doğru mülteci akınının önüne geçilmesi hedeflenmektedir.

SONUÇ

Türkiye, Suriye iç savaşı dolayısıyla oluşan otorite boşluğundan istifade ederek etki alanını güçlendiren ve Türkiye'nin sınır güvenliğini ve vatandaşlarının can güvenliğini tehdit eden terör örgütleriyle mücadele amacıyla uluslararası hukuktan kaynaklanan meşru müdafaa hakkını kullanarak Suriye içerisinde güvenli bölgeler oluşturmuştur. Oluşturulan bu güvenli bölgeler hem Türkiye'nin terörle mücadelesi hem de Suriye iç savaşı nedeniyle oluşan göçmen akınlarıyla mücadele açısından hayati önem arz etmektedir.

Suriye kaynaklı göçmen dalgalarıyla mücadele açısından güvenli bölgeler üçlü bir fonksiyona sahiptir. Birinci olarak güvenli bölgeler rejim saldırılarının yoğunlaştığı dönem-

43 "TSK yeni bir gözlem noktası için İdlib'de", Deutsche Welle, (February 05, 2018), retrieved from <https://www.dw.com/tr/tsk-yeni-bir-g%C3%B6zlem-noktas%C4%B1-i%C3%A7in-idlib-de/a-42462168>

44 "Suriye'de 2020'ye Bahar Kalkanı Harekatı Damgasını Vurdu", Anadolu Ajansı, (December 12, 2020) retrieved from <https://www.aa.com.tr/tr/bahar-kalkan-harekat-i-suriyede-2020ye-bahar-kalkan-harekat-i-damgasini-vurdu/2092130>

45 "In Syria's war without end, refugee tent camps harden into concrete cities," The Washingtonpost, (July 19, 2021), retrieved from https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/idlib-syria-war-refugees/2021/07/19/db8d514e-e0e2-11eb-a27f-8b294930e95b_story.html

46 "Electricity supplied from Turkey illuminates Idlib in Syria", Anatolian Agency, (May 25, 2021), retrieved from <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/electricity-supplied-from-turkey-illuminates-idlib-in-syria/2253970>

47 "Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan İdlib'de yapılacak 50 konut için AFAD'a çağış" Anadolu Ajansı, (July 02, 2020), retrieved from <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogandan-idlibde-yaptiracagi-50-konut-icin-afada-bagis/1897542>

48 "Türkiye sıfırdan yepyeni bir şehir kurdu... İdlib'de 50 bin konutluk yeni kent", Hürriyet, (November 05, 2021), retrieved from <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/idlibde-50-bin-konutluk-yeni-kent-41704267>

<https://www.aa.com.tr/tr/pg/foto-galeri/idlibde-3-gunde-47-bin-sivil-daha-goc-etti/0>

lerde siviller açısından sığınılacak ilk emniyetli alan işlevi görmekte, doğrudan Türkiye sınırına yönelme ihtiyacını ortadan kaldırmaktadır. İkinci olarak ise güvenli bölgeler hayatın normale dönüşünü sağlamaya yönelik politikalarla hem terör hem de düzensiz göç ile mücadele açısından birer ileri mücadele alanı işlevi görmektedir. Üçüncü olarak ise güvenli bölgeler hem ülkesine dönmek isteyen Suriyelilere fırsat tanımakta hem de kalkınmaya dönük sağlanan desteklerle Suriyelilerin ülkelerine dönüşünün teşvik edildiği alanlar olarak işlev görmektedir. Nitekim güvenli bölge operasyonlarının ardından 462 bin Suriyelinin ülkelerine döndüğü Türk İçişleri Bakanlığı tarafından ilan edilmiştir.⁴⁹

Bugün gelinen noktada güvenli bölgelerin hem ülke güvenliği hem de düzensiz göçle mücadele açısından gördüğü işlevler dikkate alındığında Türkiye'nin güvenli bölgeler politikasının bir seçenekten ziyade bir

zaruret olduğu görüşü daha ağır basmaktadır. Zira güvenli bölge politikası sayesinde hem ülke içinde hem de ülke sınırlarındaki terör saldırılarında ciddi bir azalma yaşanmıştır. İlaveten bu bölgeler Türkiye'ye yönelik yeni göç dalgalarına karşı bir tampon vazifesi görmekte ve izlenen politikalarla bu bölgelerde yaşayan Suriyelilerin Türkiye'ye göç motivasyonları zayıflatılmaya çalışılmaktadır.

Öte yandan güvenli bölgeler politikasının geleceğine ilişkin bir değerlendirme yapmak gerekirse bu politikanın doğuşuna neden olan gerekçeler varlığını sürdürdükçe güvenli bölge politikasının da devam edeceği öngörülebilir. Zira Suriye içerisinde hem DEAŞ hem de PKK/PYD terör örgütleri varlığını hala sürdürmekle kalmamakta, Batılı devletlerin desteğiyle PKK/PYD devletleşme sürecini tamamlamaya çalışmaktadır. Her iki terör örgütünün Türk sınırları ve vatandaşlarının can güvenliğine yönelik oluşturdukları tehdit varlığını sürdürdükçe Ankara'nın Güvenli bölgeler politikasını terk etmesi zayıf ihtimal olarak görünmektedir. Ayrıca Suriye'nin içine düştüğü siyasi ve insani kriz dolayısıyla Suriye göçmen üreten yapısını daha uzun süre sürdüreceği benzetilmektedir ki bu durum da Anka-

Suriye kaynaklı göçmen dalgalarıyla mücadele açısından güvenli bölgeler üçlü bir fonksiyona sahiptir.

ra'ya ülke içerisinde siyasi boyut da kazanmaya başlayan Suriyeli göçmen konusuyla mücadele için fazla seçenek bırakmamaktadır.

Öte yandan Rusya ve İran'ın desteğiyle ayakta kalmaya çalışan Baas rejimine ülke içerisindeki sorunlara siyasi çözüm bulunmadan güvenli bölgeleri terk etmenin bu bölgelere rejim saldırılarından kaçarak gelen milyonlarca insanı ya Suriye rejiminin insafına terk etmek ya da milyonlarca yeni mülteciyi Türkiye'ye kabul etmek zorunda kalmak anlamlarına geleceği öngörülebilir bir durumdur.⁵⁰ Hal böyleyken önemli bir kaynak harcanarak ve şehitler verilerek oluşturulan güvenli bölge politikası Suriye'deki istikrarsızlık devam ettiği ve siyasi bir çözüm oluşturulamadığı sürece (ki kısa vadede Suriye'deki soruna siyasi bir çözüm bulunabileceğine dair bir öngörü bulunmamaktadır) hem sınır güvenliği ve düzensiz göç ile mücadele hem de terörle mücadele açısından Ankara'nın kolayca vazgeçebileceği bir seçenek gibi görünmemektedir.

49 "Bakan Süleyman Soylu duyurdu: İşte ülkelere geri dönen Suriyeli sayısı", Yeniakit, (September 15, 2021), retrieved from <https://www.yeniakit.com.tr/haber/bakan-suleyman-soylu-duyurdu-iste-ulkelerine-geri-donen-suriyeli-sayisi-1575445.html>

50 Nitekim BM rakamlarına göre Ürdün'de 672.804 Suriyeli mülteci yaşarken Ürdün ile Suriye rejimi arasındaki ilişkilerde belirli düzeyde iyileşme yaşanmasına, Şam ile Amman arası doğrudan uçak seferleri başlamasına rağmen, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Ürdün temsilcisi Dominic Bartsch'ın bildirdiği rakamlara göre 2021 yılında sadece 5500 Suriyeli mülteci gönüllü olarak ülkesine dönmüştür. "5500 لاجئ و لاجئة غادروا الأردن إلى بلدهم العام الماضي", Al Mamlakat TV, (January 02, 2022) retrieved from, <https://www.almamlakat.com/news/84682-5500>